

Powstanie Wielkopolskie

<https://pw.ipn.gov.pl/pwi/form/r37407252388204,RATAJCZAK-Franciszek.html>
2023-03-21, 17:42

RATAJCZAK Franciszek

Osoba

RATAJCZAK Franciszek

Urodzony

1887

Zmarł

1918

Opis

działacz niepodległościowy, ppor. Wojska Polskiego, dowódca plutonu, pierwszy poległy w Poznaniu powstaniec wielkopolski.

Urodził się 24 listopada 1887 r. w Śniatach (dawny pow. kościański), w rodzinie robotnika folwarcznego Józefa i Eufrozyny z Piotrowskich. Szkołę ludową ukończył w Kościanie, podejmując następnie naukę w zawodzie ciesielskim. Ze względu na trudne warunki materialne rodziców i brak możliwości zarobkowania na miejscu, we wczesnej młodości opuścił rodzinną wieś, udając się na emigrację do Niemiec. Osiadł w Westfalii, gdzie znalazł zatrudnienie jako cieśla górniczy, pracując w tym zawodzie do wybuchu I wojny światowej. Nawiązując kontakty z innymi Polakami - emigrantami, brał tam aktywny udział w życiu polonijnym. Zaangażował się (1910) w prace Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”, wchodząc w skład jego zarządu.

Z chwilą wybuchu wojny wcielony został przymusowo do armii niemieckiej

i walczył na froncie zach., głównie we Francji, awansując do stopnia zastępcy oficera. Kontakt z ośrodkiem polonijnym utrzymywał nadal. Po wybuchu w listopadzie 1918 r. rewolucji w Niemczech nawiązał kontakt z Tajnym Komitetem Werbunkowym Sokolstwa w Westfalii i Nadrenii (VII Okręg), zajmującym się organizowaniem i przerzutem grup konspiracyjnych do kraju. Z ramienia tego Komitetu skierowany został do Wielkopolski.

Do Poznania przybył na początku grudnia z grupą 10 uzbrojonych osób - „Sokołów”. Skierowano ich do tworzących się oddziałów Służby Straży i Bezpieczeństwa, stacjonujących w Forcie Raucha (Berdychowo). Ratajczak przydzielony został do 2 kompanii ppor. E. Krausego na stanowisko dowódcy 3 plutonu.

27 grudnia ok. godziny 15:30 kompania wezwana została telefonicznie przez Z. Łakińskiego do Zamku, w celu wzmocnienia ochrony wartowni komendy Służby Straży i Bezpieczeństwa oraz centrali telefonicznej. Posuwając się ul. św. Marcina wyparła niemieckie posterunki z budynków Ziemstwa Kredytowego (Bank Rolny) i Dyrekcji Poczty, powracając ok. godziny 17:30 ul. Wiktorii i Berlińską (Gwarną i 27 Grudnia). Na narożniku ulic Berlińskiej i Rycerskiej (Ratajczaka) ostrzelana została od tyłu ogniem ckm ze stanowisk przed gmachem Prezydium Policji. Ratajczak śmiertelnie rażony serią pocisków, został przeniesiony do znajdującego się na narożniku sklepu zegarmistrzowskiego S. Klupiecia i wezwano lekarza. Po udzieleniu pierwszej pomocy przewieziono go do głównego szpitala fortecznego przy pl. Królewskim, gdzie zmarł w późnych godzinach wieczornych. Według innej wersji A. Kandziory, zmarł po przewiezieniu do szpitala, jeszcze przed operacją. Niezgodnie z rzeczywistością : K. Rzepecki podaje natomiast, że poległ po godzinie 19:00, gdy powstańcy ponowili próbę zdobycia gmachu policji. F. Nogaj podał z kolei, że 2 kompania posuwała się ul. Berlińską od „Bazaru” do ul. Wiktorii. W drodze powrotnej, kiedy minęła już gmach policji, Ratajczak zatrzymał się i oddał w jego kierunku strzał z karabinu. Wówczas seria z ckm śmiertelnie go raniła.

Był pierwszym poległym powstańcem na terenie Poznania. Pochowany został uroczyście 2.01.1919 r. na cmentarzu górczyńskim wraz z drugim, poległym tego samego dnia - Antonim Andrzejewskim. Nad ich mogiłami przemawiali m.in. W. Korfanty i C. Rydlewski. Organizacje powstańcze wzniosły później w tym miejscu wspólny grobowiec, poświęcony pierwszym poległym zrywu powstańczego 1918-1919.

W miejscu śmierci Ratajczaka umieszczono prowizoryczną, drewnianą tablicę pamiątkową, a ulicę przemianowano z Rycerskiej na F. Ratajczaka. W 10. rocznicę śmierci 27.12.1928 odsłonięto nową tablicę, zniszczoną później przez hitlerowców. Trzecia z kolei odsłonięta została 27.12.1956 r. Jego imię noszą liczne szkoły, ulice i drużyny harcerskie, m.in. w 1965 r. otrzymała je Szkoła Podstawowa nr 52 w Poznaniu (Grunwald), a w 1967 r. Zasadnicza Szkoła Zawodowa (przemianowana później na Zespół Szkół Zawodowych) w Kościanie, przed budynkiem której odsłonięto w 1984 r. pamiątkowy głaz, poświęcony osobie Franciszka Ratajczaka. Ze związku małżeńskiego z Marianną z Maćkowiaków miał dwoje dzieci - córkę Cecylię (1914) i syna Eryka Franciszka (1910-1935).

Bibliografia

P. Bauer, Ratajczak Franciszek (1887-1918), (w:) Słownik biograficzny powstańców wielkopolskich 1918-1919, red. A. Czubiński, B. Polak, Poznań 2002, s. 302-304.

Autor wpisu

Piotr Bauer